
AMFORĂ DE CHIOS DE LA DUBĂSARI (o nouă achiziție a MNIM)

Natalia Mateevici

Începutul importului organizat de mărfuri grecești transportate în amfore în regiunile nord-vest pontice este considerat sec. VI a. Chr. Unele apariții sporadice ale amforelor grecești, în special ale celor de Chios, în regiunea pontică, sunt semnalate și în a doua jumătate a sec. VII (Лейпунская 1987, 88). Sec. VII-VI a. Chr. reprezintă perioada când Chiosul, laolaltă cu Miletul, Samosul, Corintul, Klazomene și Lesbosul, a fost printre primele centre grecești, care pentru necesitățile comerțului său vinicol, a început producerea amforelor destinate acestuia (Gras 1987, 42).

Amforele chiote au fost evidențiate din multitudinea ambalajului amforistic încă în prima treime a sec. XX de către doi cercetători: V. Grace (Grace 1934, 303) și B.N. Grakov (Граков 1935, 179).

Studierea difuzării și răspândirii amforelor în prima perioadă de pătrundere a importului grecesc în mediu barbar al regiunii de nord-vest a Mării Negre a demonstrat că, laolaltă cu amforele de Chios, în regiunea dată își au răspândire ambalajele de Lesbos, Samos, Klazomene, Mende (Mateevici 2007, 21-24). Și totuși, amforele chiote sunt cele mai răspândite recipiente amforistice din perioada timpurie a relațiilor dintre barbari și negustori greci. Pe parcursul a câteva secole difuzarea vinurilor chiote în regiunea nord-vest pontică, s-a efectuat în vase de diferite forme și mărimi, fiecare perioadă impregnând anumite particularități morfologice caracteristice perioadei respective.

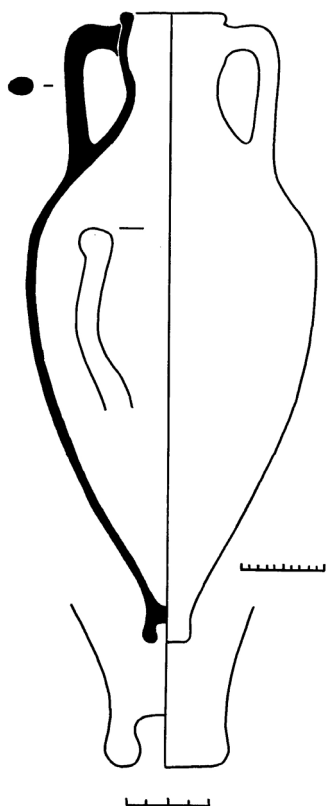
Cele mai timpurii recipiente amforistice ale Chiosului, descoperite în hinterlandul est-carpatic sunt cele cu gâtul umflat (Mateevici 2007, 61, 258, harta 2), care aparține tipului III, conform clasificării lui Monachov (Монахов 2003, 24). Amforele de tipul III cu „gâtul umflat” sunt divizate de Monachov în trei variante: III-A, III-B, III-C (ultima fiind împărțită încă în două serii). Încadrarea cronologică a fiecărei este:

- III-A – al treilea sfert al sec. VI - al patrulea sfert al sec. IV a. Chr.
- III-B – prima jumătate - mijlocul sec. V a. Chr.
- III-C-1 – mijlocul - al treilea sfert al sec. V a. Chr.
- III-C-2 – al treilea - al patrulea sfert al sec. V a. Chr.

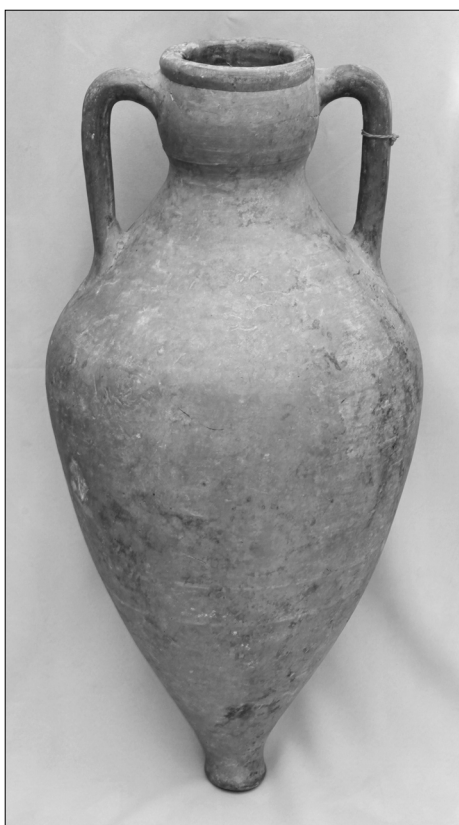
Amfore și fragmente ale amforelor timpurii de Chios au fost descoperite în 15 puncte din mediul barbar al spațiului de nord-vest al Mării Negre (Mateevici 2007, harta 2). Cele mai timpurii sunt piesele care aparțin tipului III-B: amfora reîntregită de la Stâncești (Florescu, Rață 1969, 12), amfora întregă din necropola Adjigol, tum. 1G (Ebert 1913, 12-13), fragmentul de buză de la Brădicești (Iconomu 2002, 61, fig. 12/2), fragmentul de gât de la Hârtopul Mare (Cebotarenco 1997, 219), fragmente de gâturi și picioașe din așezările Novonekrasovka II (Сапожников, Бруйко, Кожокару 1999, 93-94) și Ciobruciu (Щербакова 1997, 169) etc. Vasele acestui tip erau de mai multe capacități, începând cu cele mai mici (fracționare) de 4 choi chioți (11,2 l) și până la amfore de volum standard, cu capacitatea de 8 choi chioți (22,4 l).

În anul 2012 MNIM a achiziționat o amforă, care cu siguranța provine dintr-un mormânt scitic de pe malul stâng al Nistrului, din regiunea fostei uzine mecanice din orașul Dubăsari. Piesa reprezintă o amforă chiotă cu gâtul umflat, de tipul III-B, încadrată în anii '80-'70 ai sec. V a. Chr. (Монахов 2003, табл. 5/1-6). Vasul s-a păstrat întreg grație faptului că a fost depus într-un mormânt scitic¹. Regiunea din preajma orașului Dubăsari nu o dată a fost menționată de arheologi drept loc de descoperire a mai multor tumuli scitici, în care au fost atestate atât fragmente, cât și amfore întregi sau întregibile grecești (Керпачу, Серова 1987, 107-131; Керпачу, Серова 1992, 141-170; Chetraru, Mateevici 1997, 109-115; Агульников, Субботин 1997, 182-186; Chetraru, Serova 2001).

¹ Informație furnizată de persoana care a găsit vasul în anii '70 ai sec. XX.

Vasul are următoarele dimensiuni: H – 70 cm, H° – 67 cm, H¹ – 15,6 cm, D – 34 cm, D¹ – 13×14,6 cm, D° – 6,1 cm (vezi semnificația semnelor la Mateevici 2007, 33). Astfel de dimensiuni corespund unui vas de talie mare, care este egală cu 8 choi chioți (22,4 l). Vasul, este confecționat din pastă de culoare maronie deschisă, de o calitate buna, având ca degresanți nisip mărunț și mici particule albe, calcaroase. Trunchiul ovoidal finisează în partea de jos cu un picioruș slab profilat, cu o cavitate adâncă, cu adâncimea de 2,5 cm. În partea superioară trunchiul trece lin în umerii teșiți, la mijlocul lățimii cărora sunt fixate două toarte verticale, elipsoidale în secțiune, care în partea superioară se fixează sub valțul buzei evazate. Amfora are multiple analogii în spațiul pontic: Olbia, gr. 421, Muzeul de Arheologie din Odesa, Muzeul din Azov etc. (Монахов 2003, табл. 5/1-6). Importanța acestui vas pentru patrimoniul arheologic este extrem de semnificativă, în primul rând, locul descoperirii, reprezintă încă un „punct” suplimentar în tabloul de răspândire a amforelor grecești, în general și celor timpurii, în special, în cel de-al doilea rând, este la moment unicul vas chiot timpuriu, de tipul III-B, găsit întreg, pe teritoriul Republicii Moldova. Mai există încă un vas întreg, care, la fel, aparține tipului cu gâtul umflat al amforelor chiote (Агульников, Субботин 1997, 186, рис. 11/1), dar care este atribuit unei variante mai târzii – III-C, datată cu cea de-a doua jumătate - ultimul sfert al sec. V a. Chr. (Mateevici 2007, 62).

Fiind o piesă reprezentativă, amfora chiotă găsită în orașul Dubăsari, va putea ilustra în expoziția de bază a Muzeului, laolaltă cu alte recipiente amforistice, evoluția și dezvoltarea relațiilor comerciale ale localnicilor din regiunea de nord-vest a Mării Negre cu lumea greacă antică.

Bibliografie

- Cebotarenco 1997:** Gh. Cebotarenco, Cetatea hallstattană târzie de la Hârtopul Mare. In: Vestigii arheologice din Moldova (Chișinău 1997), 211-220.
- Chetragu, Mateevici 1997:** N.A. Chetragu, N. Mateevici, Cercetările tumulului nr. 45 din raionul Dubăsari. Tyragetia IV-V, 1997, 109-115.
- Chetragu, Serova 2001:** N.A. Chetragu, N.L. Serova, Necropola aristocrației scitice de la Dubăsari (sec. V-IV a. Chr.) (Chișinău 2011).
- Ebert 1913:** M. Ebert, Ausgrabungen auf dem Gute Maritzin, gouv. Cherson (Sud-Russland). Praistorische Zeitschrift V, 1913, 1-80.
- Florescu, Rață 1969:** M. Florescu, S. Rață, Complexul de cetăți traco-getice (sec. VI-III î.e.n.) de la Stâncești-Botoșani. Suceava. Studii și materiale 1, 1969, 9-20.
- Grace 1934:** V. Grace, Stamped Amphora Handles Found in 1931-1932. Hesperia 3, 1934, 197-300.
- Gras 1987:** M. Gras, Amphores commerciales et histoire archaïque. In: Dialoghi di Archeologia, vol. 5 (Milano-Roma 1987), 41-50.
- Iconomu 2002:** C. Iconomu, Noi descoperiri arheologice în așezarea din epoca fierului de la Brădicești, Iași (II). ArhMold XXII, 2002, 49-66.
- Mateevici 2007:** N. Mateevici, Amforele grecești în mediul barbar din nord-vestul Pontului Euxin în sec. VI - începutul sec. II a. Chr. (Chișinău 2007).
- Агульников, Субботин 1997:** С.М. Агульников, А.В. Субботин, Скифский курган V в. в Днестровском побережье. В сб.: Никоний и античный мир Северного Причерноморья (Одесса 1997), 182-186.
- Кетрагу, Серова 1987:** Н.А. Кетрагу, Н.Л. Серова, Скифские курганные в Дубоссарском районе. В сб.: Молдавское Поднепровье в первобытную эпоху (Кишинев 1987), 107-131.
- Кетрагу, Серова 1992:** Н.А. Кетрагу, Н.Л. Серова, Исследования курганов в Дубоссарском районе. В сб.: АИМ в 1986 (Кишинев 1992) 141-170.
- Лейпунская 1987:** Н.А. Лейпунская, Амфоры. В сб.: Культура населения Ольвии и ее окрестности в архаическое время (Киев 1987), 87-102.
- Монахов 2003:** С.Ю. Монахов, Греческие амфоры в Причерноморье. Типология. Каталог-определитель (Саратов 2003).
- Сапожников, Бруяко, Кожокару 1992:** И.В. Сапожников, И.В. Бруяко В.М. Кожокару, Новые данные о поселении Ново-Некрасовка II. В сб.: Краткие сообщения одесского Археологического общества (Одесса 1992), 92-95.
- Щербакова 1997:** Т.А. Щербакова, Позднеархаический горизонт поселения Чобручи. В сб.: Никоний и античный мир Северного Причерноморья (Одесса 1997), 167-170.

Amphora from Chios found in Dubăsari (new object in the collections of NMIM)

Abstract

The article presents information on a Greek amphora of Chios production, which was randomly found in the former mechanical plant in Dubăsari. This amphora recently entered the museum's collection. It belongs to the early Chios amphorae with swollen neck of so-called type III B, which according to the classification of Monakhov are dated back to the first half of the 5th century BC. This amphora is of a certain interest, because it is currently the only whole specimen of that type in the territory of the Republic of Moldova, and it also provides additional information to create a complete picture of the development of trade between the Greek poleis and local communities in the region.

Хиосская амфора из Дубэсарь (из новых поступлений в фонды НММ)

Резюме

В статье представлена информация о поступлении в музей новой греческой амфоры хиосского производства, которая была найдена случайно на территории бывшего механического завода в г. Дубэсарь. Амфора относится к ранним пухлогорлым хиосским сосудам так называемого III-B варианта, датируемого по классификации Монахова первой половиной V в. до Р.Х. Эта амфора представляет определенный интерес, т.к. является на данный момент единственным целым экземпляром этого типа на территории Республики Молдова, а также дает дополнительную информацию для создания полной картины развития торговли между греческими полисами-производителями и местным населением данного региона.

11.03.2013

Dr. Natalia Mateevici, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, st. 31 August, 121-A, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: amforaelada@yahoo.com

